

**Părintele Emilianos Simonopetritul
în dialog cu Părintele Ioanichie Bălan**

**VIATA MONAHALĂ
ÎN SFÂNTUL MUNTE**

© DOXOLOGIA, 2015
ISBN 978-606-666-390-8

Părintele Emilianos Simonopetritul
în dialog cu
Părintele Ioanichie Bălan

VIATA MONAHALĂ
ÎN SFÂNTUL MUNTE

Traducere

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2015

Părintele Emilianos Simonopetritul
în dialog cu
Părintele Ioanichie Bălan

Sfânta Mănăstire Simonos Petra pe care o conduceți cu multă experiență este renumită în întreaga lume creștină. Facem apel la bunăvoința Sfinției Voastre și vă rugăm să ne împărtășiți din experiența duhovnicească a Sfinției Voastre, care va fi de un mare ajutor călugărilor români. Care este tipul de viață monahală practicat în Sfânta Mănăstire Simonos Petra?

Mănăstirea Simonos Petra, ca toate mănăstirile athonite, urmează modul de viață de obște, conform tradiției Sfinților Părinți și modului de viață monahal care reprezintă adunarea Apostolilor reuniți în Foișorul de sus, așteptând, în post și rugăciune, venirea Sfântului Duh.

Însuși Mântuitorul a întemeiat viața de obște când, chemând Apostolii să-I urmeze exemplul, stătea în mijlocul lor, fie în timpul vieții pe pământ, învățând și făcând minuni, fie nevăzut, după Învierea și Înălțarea Sa. O mănăstire, ieri ca și azi, nu poate fi con-

Republicăm interviul acordat Arhim. Ioanichie Bălan de către Pr. Macarios Simonopetritul, publicat inițial în Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, Editura Trinitas, Iași, 1995.

siderată altfel decât ca o adunare permanentă a Bisericii, ca o „sinaxă” care nu se limitează doar la oficierea slujbei pentru Sfânta Împărtășanie, ci care exprimă în toate activitățile vieții omenești această taină a unității Bisericii, a prezenței lui Hristos acolo unde doi sau trei s-au adunat în numele Său. Și cum, în adunarea liturgică, episcopul sau preotul ține locul lui Hristos, la fel, în sinaxa monahală, starețul este punctul central, principiul, capul care dă sensul și coerența ansamblului Trupului lui Hristos adunat în acest loc. El este mai puțin un administrator și mai mult o icoană vie a Domnului, o taină a lui Hristos prezent în mijlocul nostru, și asta independent de valoarea sa personală.

Din acest motiv ecleziastic, Sfinții Părinți au întemeiat numai două forme de viață monahală consacrată, deschizând calea spre îndumnezeirea omului în Hristos: modul de viață de obște și modul de viață pustnicesc. Idioritmia, care a apărut în sec. al XIV-lea și care a atins aproape toate mănăstirile în timpul ocupației turcești, nu poate fi în nici un caz considerată o formă de viață monahală sancționată de Biserică, pentru că ea este o comunitate lipsită de formă de guvernământ.

Este vorba numai de o adaptare la condițiile istorico-economice, sociale și culturale

care făceau dificilă gestiunea marilor mănăstiri. În acele condiții de sărăcie, acest mod de viață mai flexibil permitea călugărilor să trăiască în mănăstiri în mici grupuri, adunați în jurul unui bătrân; și unii, în cele din urmă, au dat adevărate roade de sfințenie, în măsura în care acești călugări respectau principiile fundamentale ale ascezei monahale: ascultarea de bunăvoie.

Din nefericire, în majoritatea cazurilor, idioritmia a favorizat tendința naturii noastre umane spre cele de jos ale firii; ea a provocat adesea situații total opuse tradiției monahale și principiilor Evangheliei.

Cauzele istorice a ceea ce trebuie numit o „deviere” și o „corupție” a vieții monahale încetând, mai ales după extraordinara reînnoire care, după 25 de ani, a adus mai mult de 800 de tineri călugări în Sfântul Munte, era normal ca mănăstirile să revină la modul de viață tradițional.

Toți acești tineri care vin la Sfântul Munte pentru a se hrăni cu hrana vie a Duhului doresc să găsească un cadru care să-i ajute în căutarea lui Dumnezeu, și spre viața de obște și evanghelică se îndreaptă în mod normal alegerea lor, cu excepția unora, a căror natură și caracter îi face să aleagă modul de viață din schituri, care nu diferă

de viața de obște decât prin dimensiunile reduse ale comunității.

Cât de des se mărturisesc și se împărtășesc cu Sfintele Taine călugării din această mănăstire? Ce recomandați mirenilor în această privință? Ați putea să ne spuneți câteva cuvinte despre relația dintre cele două Taine?

Dacă subliniem, cum este normal, caracterul euharistic al adunării noastre monahale și dacă Sfânta Liturghie zilnică este cu adevărat sufletul vieții din mănăstire, de unde decurg celelalte activități, nu impunem totuși un ritm general și uniform pentru Sfânta Spovedanie nici pentru Sfânta Împărtășanie. Căci aceste două Sfinte Taine relevă viața personală a călugărului, care se stabilește împreună cu părintele duhovnic. Unii pot să se împărtășească des: de trei, patru, cinci sau șase ori pe săptămână, alții mai rar. Nu există în acest lucru o diferență de valoare, ci adaptarea la necesitățile proprii ale fiecăruia pentru întărirea omului lăuntric.

Întrebarea despre Împărtășania deasă, când este pusă la modul general și abstract, ca un principiu, este o problemă falsă și antrenează mereu răspunsuri nepotrivite, provocând certuri fără sfârșit între partizanii și adversarii săi. Este la fel de dăunătoare

împărtășirea sistematică, pur și simplu pentru că se asistă la Sfânta Liturghie, ca privarea de pâinea vieții despre care Domnul a spus și nu încetează să ne repete prin glasul Evangheliei: *Dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață veșnică în voi* (In 6, 53). Sfânta Împărtășanie nu este o răsplată pentru cei vrednici, ci leacul nemuririi pentru păcătoșii care se căiesc, ea ne face să trăim întru Cel ce este Viața. Iată de ce Sfântul Ioan de Kronstadt spunea că moare atunci când era lipsit de Iisus Hristos.

Pentru cel care vede taina Bisericii ca „împărtășirea din dumnezeire” (Sfântul Grigorie Palama), Taina Euharistiei nu este un act izolat, ocazional, rezervat marilor sărbători, ci miezul și inima existenței sale, care este în Biserică Trup al lui Hristos, după modelul euharistic. Când un călugăr trăiește în mănăstire în pace, ascultare și lipsa grijilor lumești, este normal să se împărtășească cu Sfintele Taine mai des decât un mirean, care trebuie să facă față grijilor, ispitelor, risipirii lumii...

Dacă această împărtășanie nu este o răsplată, ea rămâne totuși dependentă de starea sufletului persoanei. Evident, nimeni n-ar putea să se apropie de Sfintele Taine, având asupra conștiinței păcate grave nemărturisite

sau, în general, ceva care să-l despartă de unirea cu frații săi și cu Dumnezeu. Împăcat trebuie să se apropie de Sfântul Potir „pentru iertarea păcatelor sale și pentru viața veșnică”, cu inima înfrântă și smerită, ca un bolnav care își pune în Hristos, Doctorul trupurilor și al sufletelor, singura speranță de mântuire. De aici vine necesitatea mărturisirii dese, ca și cum s-ar împărtăși, și nu ca o pregătire pentru împărtășire.

Într-adevăr, pentru ca să-și păstreze valoarea și eficiența, mărturisirea trebuie să pornească dintr-o necesitate a conștiinței, din proprie voință, dintr-o dorință de căire, de schimbare. Se distruge practic forța acestei taine atât de minunate, a acestui „al doilea botez”, când se îndeplinește o formalitate obligatorie ca o rutină, un fel de bilet de intrare pentru Sfânta Împărtășanie. Bineînțeles, vorbesc aici în calitate de călugăr. Și nu trebuie să uităm că din motive pastorale s-a produs cel mai adesea această situație în lume, unde este obligatorie legătura mărturisirii cu Sfânta Împărtășanie destinată unui anumit grad de căire.

Când există posibilitatea, este totuși bine a se reveni la o concepție mai patristică a Tainei Spovedaniei. Când mărturisirea este lăsată la alegerea fiecăruia, ea poate fi mai sinceră, poate deveni ceea ce trebuie să

fie de fapt: începutul unei noi vieți, al unei vieți a cărei căință este resimțită ca un mod de existență. Viețuirea mea permanentă întru Hristos, prin comuniune cu El, depinde de modul în care mă prezint eu în fața lui Dumnezeu, mărturisindu-mă. Nu numai când înclină capul sub epitrahil călugărul trebuie să trăiască această Taină a Pocăinței, ci în orice moment – și în special când se află în nopțe singur în fața lui Dumnezeu – ar trebui să pară invizibil în fața părintelui duhovnic ca în fața lui Hristos, pentru a-și trece gândurile prin sita conștiinței sale. Vai nouă – zic Sfinții Părinți –, dacă așteptăm ceasul judecății ca să fim judecați! Este mai bine să ne judecăm singuri, pentru a nu fi osândiți în fața tribunalului lui Hristos.

Deci taina prezenței noastre mistice permanente în fața lui Dumnezeu, care exprimă într-un mod complementar Sfințele Taine ale Spovedaniei și Împărtășaniei, este presupunerea unirii minții noastre cu Hristos în sanctuarul inimii noastre, prin rugăciunea interioară.

În mănăstirea pe care o conduceți sunt călugări care practică Rugăciunea lui Iisus?

După câte știi, în toate mănăstirile și pretutindeni în lume, nu există călugăr care

să nu fie angajat în această viață evanghelică, în această participare voluntară la Pățimirea lui Hristos, fără a avea alt scop decât să se întâlnească și să se unească cu Hristos în adâncurile propriei sale ființe prin rugăciune. Pentru a folosi o deosebire făcută de Sfinții Părinți, s-ar putea spune că, dacă îndumnezeirea întru Hristos este sfârșitul desăvârșirii călugărului, scopul său este Rugăciunea lui Iisus, adunată în inimă. Toți practică Rugăciunea lui Iisus, dar cu rezultate diferite. Unii gustă din roadele ei chiar de la începutul vieții monahale și păstrează pe durata întregii lor vieți lor o râvnă crescândă în asceză și dragoste care întreține duhul rugăciunii. Alții, după ce au cunoscut la început cât de blând este Domnul, dau înapoi sau se descurajează înaintea primelor dificultăți și își lasă apoi viața să devieze în activism, rătăciri, flecăreală. Alți călugări au avut greutate în rugăciune la început și cu greu își îndeplinesc canonul zilnic, cu toate că, atunci când se găseau în lume totul li se părea ușor. Dar dacă perseverează, aceste eforturi le vor fi considerate ca echivalentul sângelui unui martir și numai foarte târziu, poate chiar după moartea lor, vor înțelege sensul acestor încercări și se vor bucura în inima

lor de bunătățile care le-au fost pregătite pentru nevoița atâtor ani îndelungați.

Astăzi, nimic nu este mai viu pe Sfântul Munte azi decât rugăciunea lui Iisus, cu atât mai mult cu cât avem la dispoziția noastră toate cărțile scrise de Sfinții Părinți purtători de Dumnezeu; comori pe care Sfântul Paisie de la Neamț le căutase și le strânsese cu atâta osteneală în timpul șederii sale în Muntele Athos, pentru a le traduce în slavonă și în română și pentru a dărui viața Bisericii. Avem totul la dispoziția noastră, dar rezultatele sunt pe măsura harului dat de Dumnezeu. Ar fi periculos să emitem o judecată, din moment ce numai Domnul pătrunde până în străfundul inimilor.

Mulți călugări care par cu totul obișnuiți, chiar în mănăstirile cu viață de obște, în momentul când închid ușa chiliei lor, devin stâlpi de foc care, prin rugăciunea lor, susțin lumea. Dar a descoperi oricui ceea ce Dumnezeu înfăptuiește în acest atelier de rugăciune riscă să-i facă să piardă totul.

Un cunoscut părinte duhovnicesc din vremea noastră¹ relatează că într-o zi, în

¹ Este vorba de Părintele Sofronie Saharov de la Essex (n. red.).

timp ce Dumnezeu îi revelase lumina Sa divină, un călugăr l-a întrebat despre mărturisirile pe care Sfântul Simeon Noul Teolog le face în scrierile despre viziunile sale. Vrând să evite să se trădeze, acest părinte răspunse evaziv; dar de îndată ce intră în chilia sa, starea de spirit dispărus.

Toate aceste lucruri sunt atât de subtile și delicate, încât monahii care trăiesc această luptă zilnică a „rugăciunii minții” trebuie să fie atenți să fugă de demonstrație și, după recomandarea unui avă, trebuie să înscrie în conștiința lor, ca și cum ar scrie la intrarea în chilia lor: „Taina mea îmi aparține”.

Viața oricărui monah sau a oricărui creștin plin de râvnă nu este decât această „cugetare secretă” prin care își menține atenția asupra intrării în inima sa, precum profetul Avacum la postul său de strajă. După ce a fost multă vreme un strigăt care din străfunduri se înalță către Dumnezeu (Ps. 129, 1), la sfârșitul acestei îndelungate „paze a inimii”, rugăciunea lui Iisus se transformă în ascultare, în oprirea minții, în străfundurile inimii total încordate pentru a primi cuvântul lui Dumnezeu. De atunci, calea de negrăit a contemplării (*theoria*) este deschisă monahului, dar cuvintele nu ajung pentru a o descrie. Ajunge să știm că

există azi oameni care sunt inițiați în tainele Marelui Împărat și care zi și noapte își scaldă mintea în undele harului.

Cum pot călugării și mirenii să practice această rugăciune în mijlocul atâtor ispite?

Rugăciunea lui Iisus este, ca să spunem așa, expresia naturală a sufletului credincios, care a fost rănit de dragostea pentru Hristos. Ca și mireasa din Cântarea Cântărilor, el se tânguie, spunând: *Întăriți-mă cu vin, cu mere răcoriți-mă, că sunt bolnavă de iubire* (2, 5). Acest vin, aceste fructe, singurele care pot potoli arsurile foamei sale, sunt repetarea dulcelui nume al lui Iisus Hristos, care devine în gura sa mai dulce decât fagurele de miere. Dacă credința noastră este o credință vie, ea se va transforma într-o dorință puternică pentru Hristos și pentru tot ceea ce ne întoarce la Hristos.

Credința este un dar al Sfântului Duh, care se transformă în noi în dorință și ne trezește un avânt de neînving către Fiul lui Dumnezeu. La fel cum nou-născutul începe să plângă de îndată ce este luat de la sânul mamei sale și nu tace decât atunci când i se dă din nou să sugă, în același fel, credința este în noi o foame și o sete de nestins pentru Hristos. Și strigătul rugăciunii nu va fi potoli

decât de laptele Sfântului Duh, care ne va liniști din izvorul desfătărilor sale.

În orice vreme, și mai ales în mijlocul ispitelor, al primejdiilor și al persecuțiilor, Rugăciunea lui Iisus este pentru creștin mai importantă decât hrana pentru trup. Ea este viața vieții noastre, nădejde în descurajare, un odgon în timpul furtunii cu care corabia sufletului nostru se ancorează de stâncă la Hristos. Și când tragem de acest odgon, avem impresia că stâncă se apropie de noi. Pe când de fapt noi ne apropiem de El, precum spune și Sfântul Dionisie Areopagitul.

Să nu facem deci din Rugăciunea lui Iisus un lux rezervat unei elite spirituale. Dacă această rugăciune presupune trepte, alta este rugăciunea săvârșită de un mirean care, închizând ușa camerei sale după o zi istovitoare, cere lui Dumnezeu puțină mângâiere și alta este rugăciunea unui isihast care se adâncește în abisul inimii sale pentru a rămâne în ceea ce Sfinții Părinți numesc „liniștea minții”.

Ea rămâne totuși aceeași invocare a sfântului nume al Domnului, comoară lăsată moștenire de sfinți, care reprezintă epicentrul comuniunii noastre ecleziale. Este rugăciunea Bisericii – mireasa lui Hristos –, care, împreună

cu Sfântul Duh și cu toți cei care au urechi de auzit, strigă: *Vino! Și cel însetat să vină și cel ce voiește să ia în dar apa vieții* (Apoc. 22, 17).

Ce cărți sfinte citesc călugării din mănăstirea preacuvioșiei voastre?

Conform celor spuse mai înainte, viața călugărului și organizarea vieții comunității trebuie să tindă spre un singur scop: întâlnirea personală a călugărului cu Dumnezeu în rugăciune. Lecturile au, din această perspectivă, o mare importanță, dar ele vizează mai puțin dobândirea unei cunoașteri, fie ea tradițională și ortodoxă, cât mai ales cultivarea spiritului eclezial (*phronima*) și pregătirea acestei întâlniri.

Monahul nu studiază dogmele, ci le trăiește. Când meditează la scrierile Sfintei Scripturi sau ale Sfinților Părinți, el nu caută să înțeleagă, ci mai mult învață gramatica limbii cu sunete inefabile, prin care Dumnezeu să-i vorbească în rugăciune. Lectura teologică și informarea asupra problemelor ecleziale sunt de un alt ordin; ele sunt îndeplinite de cei în drept, în cadrul ascultărilor (*diakonimata*) din mănăstire, în timpul rezervat muncii pentru obște. Lecturile monahale propriu-zise sunt de trei categorii:

cele care se fac în biserică, la trapeză și în chilie, în mod individual.

În biserică, conform rânduielii athonite, citim de trei ori pe săptămână Catehezele Sfântului Teodor Studitul, care oferă o învățătură de neînlocuit pentru toate aspectele vieții de obște. În anumite mănăstiri, alte lecturi ascetice sunt făcute în timpul slujbei, dar la Simonos Petra, cu excepția perioadei Postului Mare, am preferat să le transformăm în lecturi personale la chilie. În zilele de sărbătoare, când se oficiază priveghere în noaptea de ajun, citim o predică la sărbătoare, cel mai adesea în limba greacă veche, de la Sfinții Părinți cei mai renumiți, cum ar fi: Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Andrei din Creta, Sfântul Grigorie Palama și alții.

La trapeză, în paralel cu hrana trupească, călugării primesc hrana lor duhovnicească prin lectură, cel mai adesea a vieții sfântului din ziua respectivă sau alte texte ascetice și patristice despre Sfintele Scripturi sau sărbătoarea respectivă. Aceste texte scrise de sfinți constituie o parte foarte importantă a formării călugărului, căci ei stau mărturie spiritului comun al tradiției și întăresc, în felul acesta, unitatea obștii noastre.

Dar este necesar ca această lectură să fie prelungită și întărită de cugetarea individuală

a călugărului, al cărui program și durată sunt fixate de părintele duhovnicesc în cadrul regulii sale de rugăciune. Pentru a fi cât mai explicit, pot să vă dau un exemplu, cum este alcătuit acest program zilnic. Când călugărul se trezește după o odihnă suficientă, el își face rugăciunile pregătitoare însoțite de metanii. Apoi, poate să citească sinaxarul sfinților zilei și câteva pagini dintr-o scriere ascetică, în special din Părinții neptici, care au scris despre rugăciune și despre viața contemplativă. Este vorba de *Filocalie*, dar de asemenea, și mai mult încă, de Avva Isaac Sirul, Sfântul Macarie și, bineînțeles, de *Scara Sfântului Ioan Sinaitul*. Va citi, de asemenea, alți Părinți, care dau o învățătură mai practică despre viața monahală, ca Sfântul Varsanufie, Sfântul Dorotei de Gaza, Avva Isaia, Patericul și mai ales din Everghetinos, această faimoasă antologie (sec. XII), care acoperă toate aspectele vieții monahale; sau se va dedica meditației repetate a marilor întemeietori, în special *Asceticele Sfântului Vasile cel Mare*.

După această lectură relativ scurtă, va trece la citirea Vechiului și Noului Testament. Această lectură este susținută zi de zi, fără a se preocupa de comentarii, de paralele. Și aceasta mai ales cu privire la Sfânta Scriptură.

Aici este vorba de o întâlnire cu cuvântul viu al lui Dumnezeu. Când se citește Sfânta Scriptură cu această dispoziție, lectura nu întârzie să trezească în noi dorința și ardoarea rugăciunii, după cuvântul psalmistului: „Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc. Grăit-am cu limba mea” (Ps. 38, 4).

Atunci, foarte normal, cugetarea face loc rugăciunii. Și atunci când călugărul va întâmpina dificultăți în a se concentra asupra cuvintelor Rugăciunii lui Iisus, ar putea să psalmodieze, să se dedice citirii psalmilor sau imnurilor bisericești, pentru a-și odihni mintea în diversitatea noțiunilor evocate de psalmi, ca apoi să reia rugăciunea cu o energie reînnoită.

În timpul acestei vegheri personale zilnice, dar de preferință în alte momente, călugărul ar putea citi, de asemenea, texte cu caracter mai general: comentariile Sfinților Părinți la Scriptură și, înainte de toate, ale Sfântului Ioan Hrisostom; de asemenea, tratatele teologice ale Sfinților Părinți capadocieni, al Sfântului Maxim Mărturisitorul, al Sfântului Ioan Damaschin sau operele teologilor ortodocși contemporani (Vladimir Lossky, G. Florovsky, Pr. D. Stăniloae, I. Popovici), sau chiar filosofi și autori literari, în special Dostoievski.

Este șocant să vezi călugări fără formație intelectuală specială, care citesc autori la fel de dificili ca Sfântul Maxim Mărturisitorul sau Sfântul Grigorie Palama. Ceea ce se caută aici este mai puțin coerența unui sistem teologic, cât mai degrabă comuniunea cu duhul sfântului. Trebuie, de asemenea, remarcat că, în mod contrar celor ce se petrec în lume, călugărul, în loc de a-și lărgi câmpul de interes, are tendința de a-l restrânge și, cu cât va progresa în viața duhovnicească, cu atât lucrurile vor fi mai concentrate la esențial. Un părinte athonit contemporan, purtător de Dumnezeu între ceilalți, spune că, în afară de Sfânta Scriptură, nu a mai citit decât trei cărți: *Scara*, *Avva Isaac* și *Everghetinosul*, dar că s-a străduit să nu întoarcă niciodată o pagină fără a fi îndeplinit ceea ce era scris acolo.

Ce misiune duhovnicească fac călugării atoniți și stareții în Grecia și în străinătate?

Vocația călugărilor la Athos sau în altă parte a fost clar definită de Sfinții Părinți: ei trebuie să fie martorii activi ai adevărului din Evanghelie, ajungând la fericita îndumnezeire prin imitarea vieții și Pătimirilor Domnului nostru Iisus Hristos. Prin aceasta, ei sunt în mod cu totul excepțional

apostoli, nu prin predică, ci prin experiență, ducând o viață întru Hristos și după modelul lui Hristos. Dacă monahii s-au retras din lume, ei toți sunt în inima Bisericii și aspiră la săvârșirea personală a Tainei unirii lui Hristos în mădularele lor.

O mănăstire este ca o torță așezată pe candelabrul Templului lui Dumnezeu, ca un oraș întărit ridicat pe muntele lui Dumnezeu, spre care toți privesc pentru a primi confirmarea nădejdi lor și a vedea că, într-adevăr, Dumnezeu a venit să locuiască printre oameni. Cum mărturisim că Dumnezeu este printre noi și în noi, dacă nu prin bucurie, pace și liniște, care iradiază din mănăstire ca o jertfă binemiroitoare? Nu este deloc nevoie de cuvânt pentru a dovedi acest adevăr în lume, care este plină de cuvinte și imagini, o lume în care totul pare a fi fost spus și nimic.

Sfântul Munte Athos ocupă, în această privință, o poziție remarcabilă, pe de o parte, prin istoria sa prestigioasă și milenară, și pe de altă, datorită situației sale geografice și instituționale, care face din el aproape singurul teritoriu din lume dedicat exclusiv vieții duhovnicești. Aceste privilegii transmise din perioada bizantină sunt un avantaj de neprețuit pentru călugării care trăiesc

aici, dar aceștia din urmă au o responsabilitate mai mare. Nu trebuie ca ei să fie vocea Ortodoxiei, care se pronunță asupra tuturor problemelor care frământă lumea, ci martori credincioși ai tradiției (*parakatatikië*) lăsate de Sfinții Părinți. Trebuie să fim martori ai tradiției, nu ca literă moartă și ascultare a legii, ci ca un principiu de viață „în înnoirea” Duhului.

De-a lungul istoriei, din secolul al XI-lea, Sfântul Munte a fost la originea tuturor marilor mișcări de reînnoire spirituală în Ortodoxie; atât în Bizanț, în timpul isihasmului (sec. al XIV-lea), cât și în Grecia, în perioada ocupației turcești, cu mișcarea din care au făcut parte Sfântul Nicodim Aghioritul și Sfântul Macarie din Corint, sau în celelalte țări din Balcani (Serbia, România, Bulgaria), datorită în special discipolilor Sfântului Grigorie Sinaitul sau ai Sfântului Paisie de la Neamț. În Rusia nu a fost numai binecuvântarea Sfântului Munte, pe care Sfântul Antonie de Kiev, monah de Esfigmenon, a adus-o în secolul al XI-lea, ci și un alt mare număr de sfinți care, oprindu-se pentru câțva timp la Athos, au plecat apoi să răspândească în Tebaida Nordului acest suflu de viață.

Azi, atât în Grecia, cât și în străinătate și chiar în afara limitelor Bisericii Ortodoxe,

Sfântul Munte este chemat să îndeplinească aceeași misiune, dar trebuie înfăptuită în respectul principiilor vieții monahale. Mesajul său este un mesaj de tăcere, de retragere (*isihie*) și de mijlocire pentru lumea întreagă. Atâta vreme cât vor exista călugări care se vor ruga cu inima curată pentru mântuirea lumii, Biserica nu va avea a se teme deloc, nici de atacuri, nici de ateism, nici de societatea de consum, nici de diferite sminteli care șochează pe creștini.

Ce părinți duhovnicești și isihaști încercați au trăit în Sfântul Munte în ultimele decenii?

Nenumărați sunt fiii adoptivi ai Preasfintei Fecioare care au dat în Grădina sa roade cu plăcută mireasmă ce-L desfată pe Mire. Cu privire la aceasta, s-ar putea spune: *Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeu, și foarte s-a întărit stăpânirea lor* (Ps. 138, 17). Să evocăm numai câțiva dintre ei.

Trebuie să-l evocăm în primul rând pe Sfântul Siluan (†1938), sfântul athonit cel mai recent canonizat de Patriarhia din Constantinopol (1988). Atunci când era la Mănăstirea Sfântul Pantelimon de numai trei săptămâni, pe când se ruga în fața icoanei Maicii Domnului, rugăciunea îi pătrunse

în inimă și din acel moment începu a curge de la sine, neîntrerupt și fără efort. Acestui har, pe care Dumnezeu îl acordă uneori începătorilor, îi urmează o luptă mai neînduplecată împotriva gândurilor sugerate de diavoli, care uneori îl tratează ca pe un sfânt, iar alteori îl împing să deznădăjduiască în Dumnezeu.

Într-o noapte, chilia sa a fost inundată brusc de o lumină fulgerătoare care îi străbătu trupul. Dar când simți că îl părăsește căința în rugăciune, înțelese că era victima unei năluciri diavolești. Lunile trecând, într-o zi atinse limita deznădejdiei și rămase mult timp buimac, așezat pe patul său. În cursul vecerniei, de îndată ce pronunță: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, privind icoana Mântuitorului, a fost brusc inundat de o imensă lumină, blândă și liniștită de data aceasta, și văzu pe Hristos cel viu, Care îl privea cu blândețe și bucurie, inundându-i toată ființa cu o dragoste care îi înalță mintea într-o contemplație dumnezeiască mai presus de fire.

În timpul acestor ani, a dus o luptă îndârjită împotriva gândurilor pline de orgoliu. Apoi Îi ceru Domnului să-i descopere calea smereniei Sale dumnezeiești, iar Hristos îi spuse: „Ține-ți mintea în iad și

nu deznădăjdui!”. Își petrecu restul vieții în anonimat, dar întreținea acest foc al rugăciunii care se transforma în mijlocire, în special pentru dușmanii Bisericii în timpul persecuției ateiste.

Acest cuvânt al lui Hristos, transmis datorită biografiei sale scrise de ucenicul său, Arhimandritul Sofronie, a săvârșit în ultimele decenii, atât în Grecia, cât și în Occident, numeroase convertiri, și un mare număr de călugări care se găsesc azi în Sfântul Munte au început să-L caute pe Dumnezeu datorită acestei cărți profetice.

În aceeași perioadă, trăia în Katounakia, în pustia aspră din sudul peninsulei, Fericitul Calinic Isihastul († 1930). Rămase 45 de ani zăvorât în chilia sa și când ieșea din rugăciune, după două zile neîntrerupte, chipul îi strălucea ca lui Moise coborând din Sinai. Experiențele contemplării sale îi formaseră un profund discernământ, care îl pusese în slujba tuturor călugărilor ce veneau să-i ceară sfatul. Ucenicul său, Părintele Cristodoulos († 1982), urma aceeași cale isihastă, dar învăța că, în epoca noastră, asceza răbdării în încercări sau ispite este adesea chemată să înlocuiască marile mortificări ale asceților de altădată.

În peștera odinioară sfințită de Sfântul Petru Athonitul se succedară mai mulți părinți

care imitară pe acest precursor al monahismului athonit. Părintele Daniel a săvârșit aici Sfânta Liturghie zilnic, timp de 60 de ani, și nu termina decât când pământul se transforma în noroi din cauza lacrimilor sale. Se retrăgea apoi într-o liniște desăvârșită timp de o oră, pentru a nu-și pierde starea duhovnicească pe care Sfintele Taine i-o procuraseră. Urmașul sau, Părintele Petru († 1962), când era cufundat în rugăciunea inimii, era scăldat într-o lumină ce putea fi văzută de cei din jur. Într-o zi, unul dintre călugări se ascunse în apropierea sa și îl auzi suspinând: „O, Hristoase! Nu pot să mai suport mult aceasta. Te rog, încetează de a mă mai străpunge cu razele dulci ale dragostei Tale!”.

Când Părintele Tihon († 1968), un ieromonah rus care trăia în pustia din Kapsala, oficia Sfânta Liturghie în paraclisul său, obișnuia să cadă în extaz în timpul vohodului mare și, după aproape jumătate de oră, revenea pe pământ și continua încet, încet slujba, care putea să dureze două sau trei ore. Când a fost întrebat ce vede, a răspuns: „Îngeri, arhangheli, heruvimi, serafimi, obștea cerească, miriade și miriade”.

Nu s-ar termina de amintit părinții care au trăit și trăiesc azi sfânta rugăciune. Dar trebuie neapărat menționat Părintele Iosif Isihastul († 1959), care se află la originea

mai multor comunități athonite și a fost, fără să fi vrut, principalul susținător al înfloririi actuale a Rugăciunii lui Iisus. Ajungând la Sfântul Munte, nu găsi un părinte duhovnic care să-l învețe rugăciunea. De asemenea, trăi câtva timp în apropierea peșterii Sfântul Atanasie Athonitul, aproape de Marea Lavră. Ducea aici o viață foarte aspră și reuși chiar să rămână opt zile în picioare, fără să mănânce și fără să doarmă. Dar, în ciuda acestor eforturi, nu reuși să depășească etapa rugăciunii vocale și mintea îi se împrăștia în diferite gânduri. Într-o zi, când privea spre Athos, cerând ajutorul Maicii Domnului, văzu dintr-odată un fulger țâșnind din Paraclisul Schimbării la Față, care este în vârf, care îl străbătu până în străfundul inimii. Din acel moment, rugăciunea nu înceta să se mai repete în inima sa, fără efort, și îl urca adesea în negărite extazuri.

După trecerea anilor, se instalează împreună cu Părintele Arsenie († 1983), pe povârnișurile Athosului, în cele mai grele lipsuri, într-o peșteră în apropiere de „Sfânta Ana Mică”, unde duceau o viață atât de isihastă, încât treziră suspiciunile unora dintre vecinii lor. Alți cinci călugări veniră să li se alăture și acești ucenici ai Părintelui Iosif au fost la originea mișcării de reînnoire spirituală pe

care o cunoaște azi Sfântul Munte. Părintele Efrem, fost stareț la Mănăstirea Filoteu, a trimis ucenici pentru a readuce la viață mănăstirile din Xeropotamu, din Caracalu și din Constamonitu și desfășoară o importantă activitate de duhovnicie în America de Nord. Părintele Haralambie este duhovnicul Mănăstirii Dionisiu². După ce a fost câțva timp stareț, când obștea sa a venit să se instaleze în renumita mănăstire, după ce a trăit mai mulți ani împreună cu ucenicii săi în locurile unde bătrânul Iosif și-a dat zilele, Părintele Iosif este astăzi duhovnic al Mănăstirii Vatopedu³, revenită de curând la viața de obște. Toți acești ucenici ai Părintelui Iosif urmează principiile de viață isihastă, al cărei model admirabil a fost el și se practică astăzi în mănăstirile athonite, Rugăciunea lui Iisus în paralel cu programul tradițional al vieții de obște.

A vorbi despre Rugăciunea lui Iisus înseamnă a vorbi de însăși viața Sfântului Munte. Athosul ar putea astfel să se numească Muntele rugăciunii inimii, al rugăciunii care țâșnește continuu din inimile călugărilor, al tuturor călugărilor, pe orice treaptă

² A trecut la Domnul în anul 2001 (n. red.).

³ A trecut la Domnul în anul 2009 (n. red.).

a ierarhiei, părinți și ucenici, și care străbate norii pentru a atinge cerurile. Și faptul că în vârful Athosului a fost ridicat, din primele timpuri ale vieții monahale, un paraclis închinat Schimbării la Față a Mântuitorului este un simbol sugestiv al sensului din viața noastră de călugări și din rugăciunea noastră, care tinde să ne facă să participăm, asemenea Sfinților Apostoli, la lumina care radiază din Trupul îndumnezeit al Domnului nostru Iisus Hristos.

Cum se poate face cunoscută azi Ortodoxia în lume?

Nu sunt deloc îndreptățit să vă vorbesc despre aceste mijloace de informare pe care Biserica trebuie să le utilizeze pentru a actualiza mesajul evanghelic în lumea de azi. Așa cum Apostolii au utilizat mijloace din epoca lor, azi Biserica Ortodoxă trebuie să folosească mijloace moderne pentru a propovădui la o scară mai largă. Dar această propovăduire va rămâne un cuvânt deșert, care se va pierde în mulțimea altor cuvinte, dacă nu este, o repet, o mărturie a realizării promisiunilor evanghelice. Cuvântul nostru trebuie să fie un cuvânt de „putere”, un cuvânt însuflețit de Sfântul Duh, cum spunea cu atâta forță Sfântul Pavel (I Cor. 1, 2).

Cum s-ar putea stabili o colaborare duhovnicească între Sfântul Munte și România pentru ca mănăstirile din țara noastră să poată beneficia de experiența călugărilor atoniți?

Ar fi de dorit această colaborare, nu numai din cauza necesităților dramatice ale Bisericii și ale poporului român, ci, de asemenea, pentru ca Sfântul Munte și Biserica din Grecia să profite de credința și de virtuțile fraților noștri din România. Cei mai în măsură dintre părinții duhovnici atoniți mărturisesc că printre călugării români se găseau și se găsesc încă exemplele cele mai edificatoare ale renunțării și împlinirii duhovnicești. Ar fi deci în cel mai înalt grad folositor ca monahii români să poată veni să trăiască în Sfântul Munte, așa cum era posibil odinioară. Din nefericire, greutatea istoriei, prejudecățile etnice sau de altă natură, labirinturile politicii internaționale și, mai ales, mașinăria birocratică fac lucrul dificil, chiar după căderea comunismului, și asta în ciuda dorinței foarte clar exprimate de atoniți.

În celălalt sens, vizitele atoniților în România sunt limitate de numărul de persoane, de sarcinile ce le revin în propriile mănăstiri, de dificultatea comunicării. Să ne dorim și să ne rugăm totuși ca Dumnezeu

să deschidă porțile ca să favorizeze comunicarea vizibilă a Bisericilor locale. În orice caz, aceasta este dorința tuturor călugărilor și a tuturor creștinilor conștienți.

Cum poate un creștin din zilele noastre să reziste ispitelor de la diavol?

Mijloacele de a rezista ispitelor sunt aceleași azi ca și ieri: postul și rugăciunea, conform cuvântului Domnului (Mt. 17, 21). Dar este mai ales vorba de a se inspira din exemplul și învățătura lui Hristos. El singur a învins pe diavolul. Numai prin cruce și printr-o viață răstignită vom putea să zdrobim împreună cu El puterea întunericului, pentru a gusta de azi din izvorul vieții care izvorăște din mormânt.

Să ne amintim că nici o ispită nu ne vine pe nedrept și nu este peste puterile noastre: *Dar credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci odată cu ispita vă aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda* (I Cor. 10, 13). Dacă încercările care vin azi creștinilor par de un nou fel, dacă nedreptatea și păcatul se răspândesc sub toate aspectele vieții sociale într-un mod agresiv, încât mijloacele tradiționale par ineficiente, trebuie să ne amintim în ce împrejurări au trăit primii creștini, într-o

societate atât de decăzută față de a noastră, ca o mică turmă de oi în mijlocul lupilor. Și totuși ardoarea credinței lor îi făcea să apară în fața tiranilor, în mijlocul arenei față în față cu animale feroase, cu o siguranță pe care nici o putere din lumea asta nu o poate da.

...Când ne lăsăm cu totul în voia lui Dumnezeu, Duhul Sfânt știe să ne inspire la momentul potrivit ceea ce trebuie făcut sau spus; totul este să renunțe cu adevărat la iubirea de sine. În aceasta constă adevărata luptă, împotriva propriei persoane mai mult decât împotriva diavolului, care va rămâne neputincios, dacă Îl lăsăm pe Hristos să locuiască în noi.

În aceeași serie au apărut:

1. Avva Iulian Pomerius, *Sfaturi către preoți despre viața contemplativă*

2. Schimonahul Nicodim din Pustia Karuliei, *Învățăături despre rugăciunea lui Iisus*

3. Sfântul Amfilohie de la Poceaev, *tămăduitorul celor deznădăjduiți*

4. Kallistos Ware, Mitropolit de Diokleia, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile Sfântului Grigorie Sinaitul*

5. Părintele Eusebiu Giannakakis, *Să coborâm cerul în inimine noastre!*

6. *Învățăturile și omiliile Sfântului Gavriil, duhovnicul Mănăstirii „Șapte Lacuri”*

7. *Noul Mucenic Alexei din Elnat, cel nebun întru dragostea lui Hristos*

8. Părintele Emilianos Simonoperitul în dialog cu Părintele Ioanichie Bălan, *Viața monahală în Sfântul Munte*

Redactor: Ioan-Lucian Radu

Corector: Lia Gociu

Tehnoredactor: Alina Andrei

Design: Gabriela Radu

DTP: Leonard Lunguleac

Bun de tipar: 2015. Apărut: 2015

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI

Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694

<http://www.edituradoxologia.ro>,

E-mail: editura@doxologia.ro